

Κρανιεκτομία ή κρανιοανάτρηση; Το λάθος των λογίων στην ερμηνεία της υποκρατικής χειρουργικής

Ιωάννης Δ. Μπαλάς

Νευροχειρουργός, Νοσ. Γ. Παπανικολάου

Οι φιλολογικές και ιστορικές μελέτες πάνω στα υποκρατικά κείμενα χρησιμοποίησαν τον όρο «τρυπανισμός» (trephination) για να περιγράψουν τις χειρουργικές επεμβάσεις που γινόταν στο κρανίο την εποχή του Ιπποκράτη αλλά και αργότερα^{2,3,4,6}. Με την εργασία αυτή γίνεται επανεκτίμηση των αρχαίων κειμένων για να διαπιστωθεί κατά πόσο δόθηκε η πραγματική περιγραφή των χειρουργικών μεθόδων της εποχής.

Επανεκτιμήθηκαν αρχαία κείμενα, με τις γνώσεις νευροχειρουργού της εποχής μας. Στο έργο ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΕΦΑΛΗ ΤΡΩΜΑΤΩΝ της υποκρατικής συλλογής⁶, αναγνωρίζει κανείς μια ταξινόμηση κακώσεων της κεφαλής, με την ανάλογη αντιμετώπισή τους οι οποία έχει ως ακολούθως.

Έδρα: Το εντύπωμα που προκαλείται από την πρόσκρουση του οργάνου που προκαλεί την κάκωση. **Ρωγμή:** Το ρωγμώδες κάταγμα κρανίου. **Θλάση:** Με τις σημερινές γνώσεις η έννοια «θλάση κρανίου» δεν είναι αποδεκτή. Ίσως ήθελαν να περιγράψουν την εικόνα της αιμορραγικής εξοίδησης της επικράνιας απονεύρωσης. Όλα τα ανωτέρω πριονίζονταν με τη χρήση του «πρίωνα». «ΕΣ ΠΡΙΣΙΝ ΑΦΗΚΕΙ Η ΤΕ ΦΛΑΣΙΣ ΙΔΕΙΝ ... ΚΑΙ Η ΡΩΓΜΗ ΙΔΕΙΝ ... ΚΑΙ ΕΔΡΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ...» **Εμπύεσμα:** Όσο μεγαλύτερα ήταν τα χάσματα μεταξύ των οστών τόσο λιγότερο χρειαζόταν παρέμβαση. Σπανίως η κατάσταση αντιμετωπιζόταν με το «πρίωνα».

Στο ίδιο έργο διαβάζουμε⁶: «Τα οστά των παιδιών είναι λεπτότερα και μαλακότερα ... αν το οστόν πάθει ρωγμή ή θλάση ... πρέπει να βγάλετε το αίμα από το κεφάλι, τρυπώντας το με «μικρό τρυπάνι». («ΑΦΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ ΤΡΥΠΑΝΤΑ ΤΟ ΟΣΤΕΟΝ ΣΜΙΚΡΩ ΤΡΥΠΑΝΩ»)⁶.

Ο γνωστός συγγραφέας της αρχαιότητας Cornelius Celsus (1ος αι. μ.Χ.)⁵ μας λέει: (...si

parvulum est, quod laesum est, modiolio quam ΧΟΙΝΕΙΚΙΣ Graeci vocant...) ... αν η προσβληθείσα περιοχή είναι πολύ μικρή (το οστόν) αφαιρείται με το *modiolus*, που οι Έλληνες το λένε ΧΟΙΝΕΙΚΙΣ... Στην αρχαία Ελλάδα ΧΟΙΝΙΚΙΣ έλεγαν κάθε μεταλλικό όργανο υπό μορφή κρίκου ή κυλίνδρου, όπως π.χ. το μεταλλικό κυλινδρικό τμήμα από το οποίο διερχόταν ο άξονας του τροχού της άμαξας^{7,8}. Το χειρουργικό αυτό εργαλείο ο Celsus το περιγράφει ως εξής⁵: ...είναι ένα κοίλο κυλινδρικό μεταλλικό όργανο που το κατώτερο άκρο του είναι οδοντωτό ... και περιστρέφεται όπως και το τρυπάνι, με λωρίδες δερμάτινες ...

Το Oxford Medical Dictionary (έκδοση 1998), στο λίμα «trephine» αναφέρει ότι πρόκειται για «χειρουργικό όργανο για κυκλοτερή αφαίρεση ιστού ... συνήθως οστού». Από τα υποκρατικά κείμενα φαίνεται έτσι καθαρά ότι για τη χειρουργική του κρανίου χρησιμοποιούσαν δύο διαφορετικά μεταξύ τους όργανα το «τρύπανον» και τον «πρίωνα», για διαφορετικό σκοπό το καθένα, με τα οποία εφάρμοζαν δύο διαφορετικές τεχνικές, την κάθε μία ανάλογα με τις ενδείξεις που είχαν καθορίσει. Το «τρύπανον», από το οποίο βγήκαν οι όροι *trepan* και *trephine*, ήταν όργανο με κοφτερή άκρη, παρόμοιο με το εργαλείο των επιπλοποιών και διενεργούσαν ανάτρηση. Από τα κείμενα είναι σαφές ότι η μόνη ένδειξη για τη χρήση του οργάνου αυτού ήταν η νεαρά ηλικία του τραυματία (παιδί). Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις που έπρεπε να παρέμβουν, διενεργούσαν πριονισμό με τη χρήση του οδοντωτού, στο ένα του άκρο, κυλινδρικού οργάνου, του λεγόμενου «πρίωνα» που περιστρεφόταν και αυτό όπως το τρύπανον και αφαιρούσαν οστικό τεμάχιο κυκλοτερώς. Με άλλα λόγια έκαναν κρανιεκτομή, επέμβαση που έφθασε στις μέρες μας με τον

λανθασμένο όρο «τρυπανισμός» (trepanation or trephination).

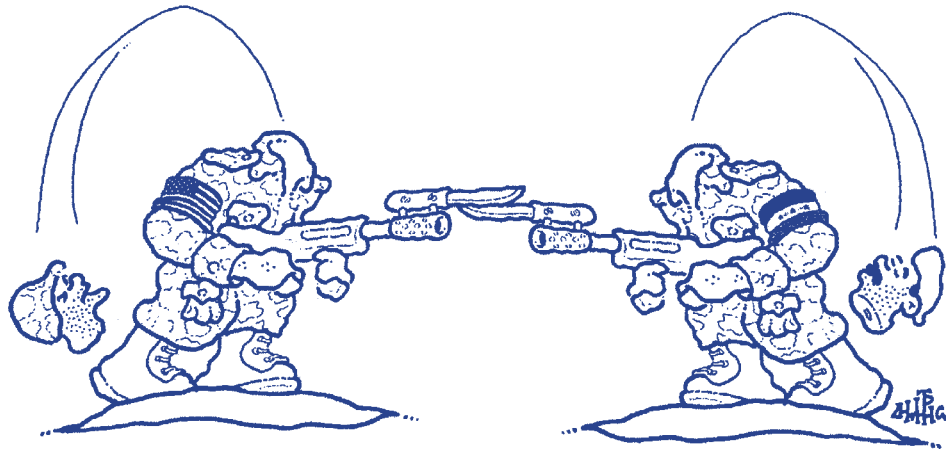
Ο Bakay¹ ορθώς αναφέρει ότι «με τον όρο *trephine* στη αρχαιότητα εννοούσαν κάθε εργαλείο που κατέληγε σε κοφτερή άκρη. Ενώ τα εργαλεία που κατέληγαν σε κυκλικό πριόνι είχαν άλλες ονομασίες». Ένα τέτοιο φαίνεται να ήταν ο «πρίων» που μετεξελίχθηκε στη χοινικίδα ή *modiolus* που αναφέρει ο Celsus.

Η λειτουργία του πρίωνα και η αποτελεσματικότητά του, όπως και του τρυπάνου, βασιζόταν στην ταχύτητα περιστροφής του, για αυτό και απομάκρυναν συχνά το όργανο για την αποφυγή υπερθέρμανσης «*ΠΡΙΟΝΤΑ ΔΕ ΧΡΗ ΠΥΚΙΝΑ ΕΞΑΙΡΕΕΙΝ ΤΟΝ ΠΡΙΟΝΑ ΤΗΣ ΘΕΡΜΑΣΙΗΣ ΕΙΝΕΚΕ ΤΟΥ ΟΣΤΕΟΥ*⁶...»

Βιβλιογραφία

1. Bakay A.I. An early history of craniotomy. Charles C. Thomas. Springfield Illinois 1985.
2. England A.I. Trephining through the ages. Radiography 28: 301-314, 1962.
3. Milne S.J. Surgical instruments in Greek and Roman times. Augustos M. Kelley Publ. New York, 1970.
4. Priorechi P. Skull trauma in Egyptian and Hippocratic medicine. Gesneus 50: 167-178, 1993.
5. Spencer G. W (eds): Celsus: De Medicina VIII. Harvard University Press London 1953.
6. Μανδηλαράς Β. Ιπποκράτης άπαντα. Περί των εν κεφαλή τραυμάτων. Εκδόσεις Κάκτος, 1992.
7. Ραγκαβής Π. Α. Λεξικόν Ελληνικής Αρχαιολογίας. Εκδόσεις Κωνσταντινίδης, 1891.
8. Σταματάκος Ι. Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης. Εκδόσεις Βιβλιοπρομηθευτική, 1990.

**ΤΕΛΙΚΑ... ΑΝ Ο ΑΝΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΔΕΝ ΑΠΟΚΕΦΑΛΙΣΕΙ ΤΟΝ ΑΛΛΟΝ
ΜΑΧΗ ΣΩΜΑ ΜΕ ΣΩΜΑ ΔΕΝ ΒΛΕΠΟΥΜΕ!.**



Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ